

Muistio ympäristövaliokunnan kuulemiseen 19.1.2023

Asia: HE 308/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Tiilikkajärven kansallispuiston laajentamisesta

Yleistä

Maa- ja metsätalousministeriö puoltaa Tiilikkajärven kansallispuiston laajentamisesta ja alueen kehittämistä luonnonsuojelullisista, virkistyskäytöllisistä ja luontomatkailullisista lähtökohdista. Alueen kävijämäärät ovat olleet melko vähäiset ja onkin tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin, millä alueen virkistyskäytöllistä ja luontomatkailullista potentiaalia pystyttäisiin nykyistä paremmin hyödyntämään ja kehittämään. Maa- ja metsätalousministeriö pitää myös perusteltuna alueella olevien sekä kansallispuistoon jo rajoittuvien luonnonsuojelukäyttöön varattujen alueiden liittämisen kansallispuistoon.

Maa- ja metsätalousministeriö haluaa kuitenkin vielä kiinnittää huomiota esityksen kohtiin, jotka koskevat luonnonsuojelu- ja tutkimuskäytön yhteensovittamista valtion mailla ja laajennusosan metsätalouksikäytössä tällä hetkellä olevan osan luonnonsuojelullista arvoa. Esityksessä on sellaisia piirteitä, joista maa- ja metsätalousministeriön mielestä ei ole osoitettavissa edellä mainittuja hyötyjä, mutta joista aiheutuu selkeää haittaa muulle maankäytölle, etenkin tutkimuskäytölle.

Rautavaaran jatkuvan kasvatuksen havaintoalue

Esityksen mukaan kansallispuiston laajennusalue valtion maille olisi noin 2441 hehtaaria ja käsittäisi kolme aluekokonaisuutta: 1) kansallispuiston eteläpuolelta Tiilikan Natura-alueen Heinäsuon ja Sammakkosuon suojelukokonaisuuden, 2) Pumpulikirkon Natura-alueen ja Yli-Keyritty-järven pohjoispuolen sekä 3) suojelutarkoituksiin varatut alueet kansallispuiston luoteiskulmassa Venäjämäellä. Kansallispuistoon liitettävistä valtion maista noin 1144 hehtaaria on perustettuja suojelualueita ja muita luonnonsuojelutarkoituksiin varattuja alueita. Loput noin 1298 hehtaaria on valtion metsätalousmaata Pumpulikirkon Natura-alueella sekä sen ulkopuolella Ylä-Keyritty-järven pohjoispuolella. Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää tässä kuulemisessa nimenomaisesti huomiota Ylä-Keyritty-järven pohjoispuolisiin metsätalouksikäytössä oleviin alueisiin, jotka sisältävät 2019 perustettuun 5000 hehtaarin Rautavaaran jatkuvan kasvatuksen havaintoalueeseen.

Rautavaaran jatkuvan kasvatuksen havaintoalue perustettiin samaan aikaan kuin Suomussalmen Pirttivaaran ja Savukosken Tulppion havaintoalueet. Kyseessä on vähintään 30 vuodeksi perustettu pohjoismaisesti merkittävä ja harvinaisen laaja empiirisen kerättävän tiedon koejärjestely. Havaintoalueiden metsissä ei tehdä avohakkuita, vaan käytetään peitteisyyttä ylläpitäviä hakkuutapoja, joita ovat: 1) eri-ikäisrakenteisen metsän poimintahakkuu, 2) pienalakasvatus, 3) uudistuskypsen metsän väljennyshakkuu, 4) ylispuuhakkuu säästöpuustolla ja 5) kuusen ja männyn suojuspuuhakkuu. Kaikille havaintoalueille (3 × 5000 ha) on perustettu edustava kestokoealaverkosto, jonka avulla tutkitaan puuston kehitystä ja metsiköiden taimettumista poiminta- ja suojuspuuhakkuussa sekä pienalakasvatuksen pienaukotuksissa. Jatkuvan kasvatuksen havaintoalueilta saadaan tietoa myös käsittelymenetelmien vaikutuksista metsäluonnon monimuotoisuuteen, taloudelliseen kannattavuuteen sekä hiilensidontaan. Eteläisin Rautavaaran havaintoalue palvelee erityisesti myös yksityismetsätalouden tarpeita.

Kuten esityksestä käy ilmi, Pumpulikirkon ja Metsäkartanon ympäristön alueet ovat tärkeitä virkistyskäytön kannalta. Tämä oli yksi syy sille, miksi Rautavaara valittiin jatkuvan kasvatuksen havaintoalueen sijoituspaikaksi. Tarkoitus oli valinnalla tukea Tiilikkajärven kansallispuiston lähialueen luontomatkailua sekä Metsä-Kartanon toimintaa ja myös Pumpulikirkon Natura-alueen

monimuotoisuustavoitteita. Rautavaaran jatkuvan kasvatuksen havaintoalueen tutkimus- ja virkistyskäyttö Pumpulikirkon ja Metsäkartanon alueella osana Tiilikjärven kansallispuiston luontomatkailukäyttöä on maa- ja metsätalousministeriön mielestä hyvin yhteen sovitettavissa. Samalla voitaisiin saada myös tutkimustietoa jatkuvan kasvatuksen eri menetelmien maisearvoista ja arvostuksista.

Laajennusalue leikkaa neljänneksen Rautavaaran havaintoalueen pinta-alasta. Havaintoalue on jaettu seitsemään samankokoiseen eri peitteisen metsänkäsitteilytavan lohkokoon, joista neljästä laajennusalue leikkaa alueita pois. Nykymuodossaan, jossa selvitetään maisematason vaikutuksia käsitteilylohkoittain, havaintoalue ei jatkuisi enää, eikä vastaisi kahta muuta havaintoaluetta Savukoskella ja Suomussalmella.

Havaintoalueen siirrossa menetettäisiin tehty työ ja aikaa muutama vuosi. Tämä lykkäisi merkittävästi havaintoalueesta saatavan tutkimustiedon käyttöönottoa, koska se on ainoa keskiboreaalaisella kasvillisuusvyöhykkeellä oleva alue. Tiedossa ei tällä hetkellä ole, mistä löytyisi korvaava yhtä suuri ja yhtenäinen jatkuvan kasvatuksen tutkimukseen soveltuva alue.

Esitykseen sisältyvien metsätalousalueiden luonnonsuojellinen arvo

Maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan kansallispuiston laajentaminen Metsähallituksen liiketoimintakäytössä olevalle jatkuvan kasvatuksen havaintoalueelle lisäisi monimuotoisuutta nykyiseen nähden vähän. Ehdotetulla laajennusosalla sijaitsevat monimuotoisuuden kannalta tärkeät ja arvokkaat kohteet on turvattu ja suojeltu METSO 10 000:ssa ja alue-ekologisen suunnittelun luonto- ym. kohteilla. Alueelle on tehty Naturaluontotyyppi-inventoinnit ja uhanalaista luontotyyppiä olevat kohteet on turvattu.

Kuten esityksestä käy ilmi, laajennusosa metsämaasta on hakkuilla tai metsänhoitotöillä käsitelty viimeisen noin 20 vuoden aikana noin 78 %. Metsät ovat olleet aktiivisen metsänkäsitteilyn piirissä sisältäen paljon taimikoita, nuoria kasvatusmetsiä ja ojitettuja soita. Monimuotoisuuden kannalta arvokkaita lehtoja tai lehtomaisia kankaita laajennusosalla ei ole. Laajennusosalla on tehty vuodesta 2019 alkaen havaintoalueen käsitteilyohjeiden mukaisia hakkuita 117 ha. Laajennusosan metsät ovat iältään nuoria, 78 % metsämaan pinta-alasta on alle 80-vuotiaita. Yli 100-vuotiaita metsiä on 8 % ja näistä 40 % on luontokohteita (mitkä ovat jo metsienkäsitteilyn ulkopuolella).

Esityksen mukaan *"kansallispuiston laajentaminen päättäisi alueiden metsätalouuskäytön sekä mahdollistaisi nuorten ja hoidettujen metsien pitkän aikavälin kehittymisen luonnontilaisemmiksi eheänä kokonaisuutena, eikä vain laikuittaisesti merkittävimpien kohteiden osalta"*. Tämä sinänsä pitää paikkansa, mutta luonnonmetsän arvojen ja rakennepiirteiden kehittyminen alueelle kestää 50-100 vuotta. Esityksessä arvioidaan pidemmällä (50-100 vuoden päästä) aikavälillä realisoituvat luontohyödyt korkeammiksi kuin alueesta lyhyemmällä aikavälillä (0-30 vuotta) saatavat tutkimus- ja talouskäytöstä tulevat hyödyt. Laajennusalue painottuu kasvupaikatyyppiltään kuivahkoihin kankaisiin eikä sisällä lainkaan lehtoja eikä lehtomaisia kankaita, mikä on ominaisuus, jota aika ei tule pitkällä aikavälillä parantamaan.

Suojelun kohdentaminen karuihin, käsiteltyihin ja nuoriin luontotyyppeihin ei tue tavoitetta kustannustehokkaasti säilyttää monimuotoisuudeltaan arvokkaimpia kohteita joita suojelualueverkostoon tällä hetkellä tarvittaisiin eniten. Tällä hetkellä lausunnolla olevan kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian 2035 mukaan (14.12.2022) *"suojelualueiden perustamisen sekä elinympäristöjen hoidon ja ennallistamisen tärkein peruste on luonnon monimuotoisuudeltaan arvokkaimpien ekosysteemien säilyttämien ja parantaminen"*. Pinta-alan perustuvan suojelu ei vastaa tämän hetken tarpeisiin suojella sellaisia metsäisiä elinympäristöjä, joilla voitaisiin turvata monimuotoisuutta ja estää luontokatoa tämän hetken tavoitteiden mukaisesti strategiasta riippuen vuoteen 2030 tai 2035 mennessä.